

SANTA PAU . Visió des d'un globus del nucli antic, centrat pel castell. Foto: publicada al suplement Plaers del diari Avui, 9 de novembre de 2008, en un article sobre la Garrotxa. (No se cita l'autor).

BIBLIOGRAFIA

- AMELLA, JOSEP LLUÍS, BARGALLÓ, EVA. *Sant Esteve d'en Bas* dins *Catalunya romànica* Vol. IV La Garrotxa, ps 403-409. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.
- BASTARDES, RAFAEL. *Les talles romàniques del sant crist a Catalunya*, Artstudi edicions, col·l. Art romànic, núm. 9. Barcelona, 1978.
- CARBONELL, E., GUMÍ, J. *L'art romànic a Catalunya. Segle XII*. Edicions 62 S/A, Barcelona 1975.
- CATALÀ I ROCA, PERE. *Castell de Santa Pau*, dins *Els Castells Catalans*, Vol. III. ps. 143-159. Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1971.
- MONREAL, LLUÍS, DE RIQUER, MARTÍ. *Els castells medievals de Catalunya*, vol I. Editorial Ariel, Barcelona, 1955.
- NOGUERA I MASSA, ANTONI. *Les maresdedeus romàniques de les terres gironines*, Artstudi edicions, col·l. Art romànic, núm. 5, ps 62-65. Barcelona, 1977.
- PUIG I CADAFAALCH, J., FALGUERA, A., GODAY, J. *L'Arquitectura romànica a Catalunya*. Vol III.1. ps. 209-210, 673-674. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1983.
- SÁNCHEZ i BOIRA, IMMA. *Sant Romà de Joanetes*, dins *Catalunya romànica* Vol IV La Garrotxa, ps 413-415. Editorial Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 81

16 de novembre de 2008

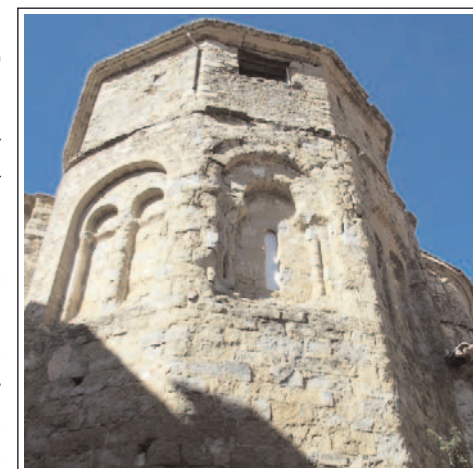
LA GARROTXA

SANT ESTEVE D'EN BAS (LA VALL D'EN BAS)

Edifici molt modificat però sembla que conserva elements de l'edifici de quan va ser consagrat, l'any 1119. El nom en temps medieval era "Ste. Stephani de Occulo" o també de "Sallull".

Les primeres notícies com a parròquia són de l'any 1017, encara que el lloc de "Sancti Stephani", surt força abans, l'any 898, en un precepte del rei carolingi Carles el Simple.

És un edifici de tres naus amb transsepte i capçalera triabsidal, tot i que, originalment era una església d'una sola nau de planta de creu llatina. Els absis són semicirculars però el central és, pel costat de fora, poligonal, amb cinc costats. Aquest últim és el més interessant, tant per l'ornamentació que presenta a l'interior i a l'exterior, com perquè presentar una tipologia especial, ja que exteriorment és de planta poligo-

SANT ESTEVE D'EN BAS. Absis. Foto: JM. Masagué

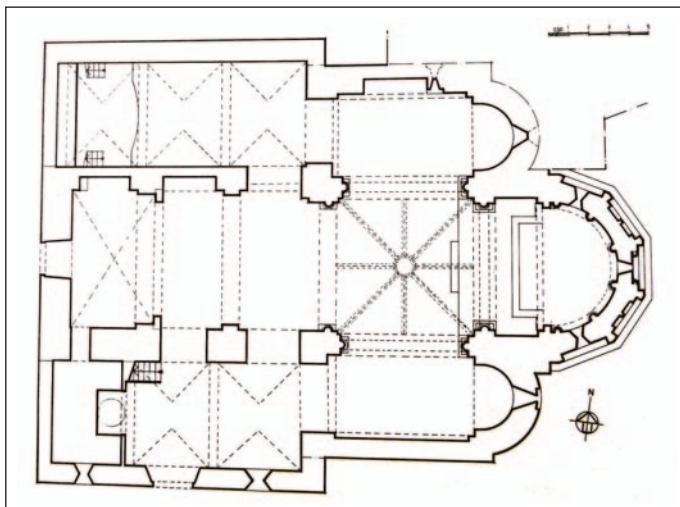
nal, amb cinc costats, i interiorment semicircular. Hom apunta una influència provençal per la construcció d'aquest absis.

L'ornamentació exterior és constituïda per una arcuació que ocupa cada una de les cares de la poligonal i a dins hi ha cinc finestres, de les quals dues són geminades i cegues. La que ocupa la cara central és d'un sol biaix i les de les laterals són de doble biaix. Tot el treball és en molt mal estat, provocat pel pas del temps i la mala qualitat de la pedra.

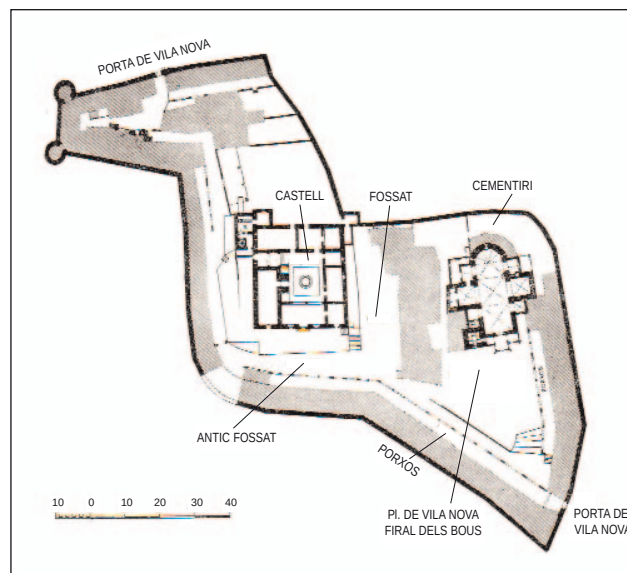
L'interior és ornat amb cinc arcuacions que arrenquen de sis semi columnes, mitjançant capitells troncocònics de tipus corinti amb àbacs

Els capitells de dins l'absis, són tallats de forma troncocònica invertida, de tipus corinti. El primer, cinquè i sisè, des del costat de tramuntana, tenen dos pisos de fulles d'acant acabades en volutes o en motius esfèrics. Els àbacs són llisos excepte el del sisè que és decorat amb un motiu en zigzag; el segon té la part inferior amb fulles d'acant i la superior amb un cap humà i l'àbac és llis; el tercer té la part inferior amb fulles d'acant i la superior amb figures zoomorfes mentre l'àbac és decorat amb un escacat; el quart té la part inferior amb fulles d'acant i la superior amb torsos humans amb barba i amb els trets del rostre molt marcats, el del mig recolza el cap sobre els palmells de les mans i l'àbac és decorat amb un escacat.

En el creuer hi ha tres capitells molt interessants, els quals presenten temes historiat amb una talla molt bona de la qual Marcel Durliat hi veia la influència del mestre de Cabestany, particularment en un que s'hi representa una *Ma-iestas Mariae*,

SANT ESTEVE D'EN BAS. Planta de J. Margui i G. Anglada, publicada a *Catalunya Romànica*. Vol. Garrotxa, p. 404

SANTA PAU. Recinte emmurallat. Gràfic publicat a *Els castells medievals de Catalunya* de Monreal - De Riquer.

Aquest castell va albergar al rei Pere el Gran, l'agost del 1285, després de la guerra contra els francesos.

El 1297 va rebre el privilegi de tenir un mercat setmanal i poc després, el 1300, li és concedida, a la cellera de Santa Pau, la carta pobla. En el fogatge del segle XIV (publicat per J. Iglésies), hi figuraven 116 focs.

El castell fou venut en encant públic, l'any 1456, com a conseqüència de la mort dels propietaris. Durant la guerra dels remences, l'any 1486, va ser pres pels avalotats. A finals del segle XVII, l'ocuparen els francesos i en ser recuperat van fer-ne explotar una part. De tota manera va ser reedificat.

Josep M. Masagué Torné

SANTA PAU. Torre quadrangular i angle oest del castell. Fotos: JM. Masagué.

SANT ROMÀ DE JOANETES (LA VALL D'EN BAS)

De l'església que es documenta en l'acta de consagració del monestir de Sant Joan de les Abadesses de l'any 1150, en queda només la façana de ponent i el tram dels murs laterals que ocupen el cor, fins a les primeres arcades. Segurament quan van ampliar les dues naus laterals van respectar aquest tram per no enderrocar el cor ja existent. La observació de la façana ens dona una obra del segle XII. La pedra ja és més treballada, s'acosta més a un carreu però, encara molt rústec. És perfectament visible la forma d'aquesta façana, així com l'existència d'una finestra paredada. També és possible que la porta d'entrada fos situada en el mateix indret on és ara, tot i que, era una altra.

El campanar actual sembla que sigui un afegit posterior.

Com a elements interessants tenim dos alts relleus situats un a cada costat de la nau i al final del tram romànic, sobre les piques beneiteres actuals. Són dos caps, un, el del costat dret, així com entrem, és el d'un personatge barbut, de barba bífida i sembla que al front hi tingui com un sol. Mitja barba és agafada per una mà d'un altre personatge del qual només en queda un tros de braç; l'altre és el d'un lleó que treu una llarga llengua. En Ramon Grabolosa ho identifica com una representació de la contraposició del bé i del mal, representacions simbòliques molt usuals en l'edat mitjana.

Un altre element força interessant és la pica baptismal d'immersió que hi ha als peus de la nau de migdia, és una peça realitzada amb el buidat d'un

SANT ROMÀ DE JOANETES. Alts relleus situats a cada costat de la nau, a l'entrada. Fotos: Ll. Fernández i JM. Masagué.

JOANETES. Dues visions del porxo, sostingut per pilastres amb mitges columnes. Foto: JM. Masagué

bloc de pedra calcària, de forma lleugerament troncocònica invertida amb un peu, també de forma troncocònic però força més accentuat. Aquesta pica és ornada exteriorment mitjançant tres motlures en forma de corda, un és situat prop de la vora superior, el segon sobre el punt d'inflexió entre les dues figures troncocòniques i la tercera és a tocar el paviment actual. Les mides d'aquestes cordes són diferents, la del mig és força més ampla que les altres dues i a més el torçat de la corda és en el sentit invers a les altres dues.

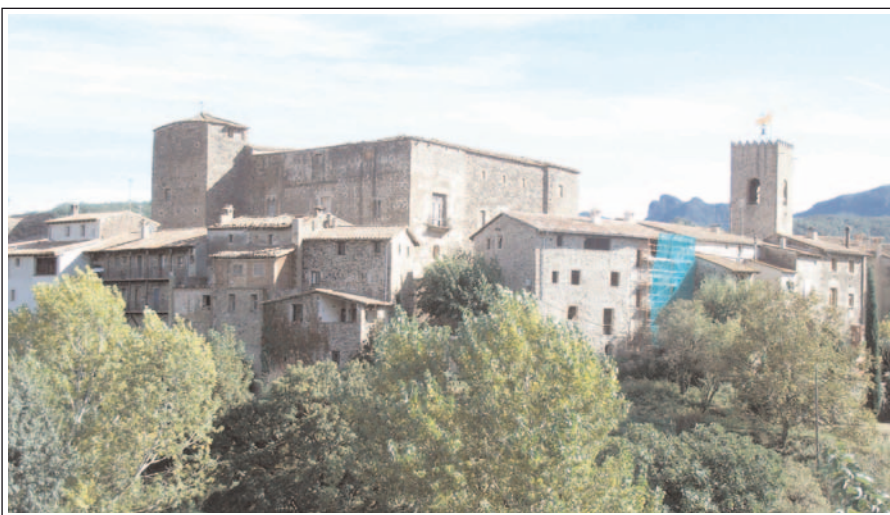
SANT ROMÀ DE JOANETES. Pica baptismal. Foto: JM. Masagué.

A fora i adossat al mur de la nau de migdia actual hi ha un porxo aguantat per dues pilastres constituïdes per un pilar quadrat i dues mitges columnes, situades aquestes a les dues cares oposades, en una de les pilastres i una mitja columna a l'altra. Les columnes són coronades per uns capitells llisos que, a partir del collarí, agafen una forma acampanada de planta quadrada. Hom els data com a posteriors al segle XIII.

SANTA PAU

El topònim de Santa Pau ja apareix l'any 879, però el castell és una construcció com a molt antiga, del segle XIII. De tota manera s'ha de considerar molt lligada l'edificació del palau-castell i el recinte murat que tanca la vila, la qual tenia només dues sortides, diametralment oposades. Originalment el recinte primitiu comprenia el castell, la vila vella, el firal i l'església, més endavant, al segle XV, s'eixamplà per la part de la vila nova, davant de l'entrada del costat del firal i més tard travessà el riu.

El castell centra la població, de la qual se separa amb un fossat i es considera que la plaça del firal era utilitzada com a pati d'armes. El castell és de planta quadrada amb una torre també quadrada adossada a l'angle Nord-est que defensa l'entrada i es desenvolupa a l'entorn d'un pati central. Segons Monreal la part més antiga és la crugia que és situada al costat de tramuntana. Conserva elements arquitectònics remarcables com les finestres coronelles gòtiques tant a l'exterior com en el pati i, en aquest últim, una l'escala d'accés a la planta noble, també gòtica. A l'interior s'hi descriu diferents dependències de la planta baixa, quadres, forn, cuina i la presó. També hi havia, a un extrem de l'ala oriental, una altra masmorra, aquesta era lúgubre, sense porta ni finestres, molt humida, on el pres hi era introduït penjat amb una corda per un petit forat de la volta.

ASANTA PAU. Foto: JM. Masagué.

de molt bona factura. A aquest s'hi representa la mare de Déu amb el Nen Jesús, dins una màndorla que sostenen quatre àngels. Dins l'escena hi apareixen també dos personatges, un a cada costat de la màndorla. El de l'esquerra és ajupit i amb una mà agafa el peu de la verge per besar-lo, el del costat dret, està dret i més allunyat, hom interpreta aquests dos personatges com els profetes Isaïes i Balaam.

SANT ESTEVE D'EN BAS. Església. Foto: JM. Masagué

En un altre dels capitells hi ha tallat un personatge barbut flanquejat per un àngel, a l'esquerra, i un dimoni a la dreta, que el subjecten com per estirar-lo cap a ells; ell porta unes tenalles com a símbol del càstig.

El tercer representa dos cavalls situats un sobre l'altre i que es relacionen amb diferents figures humanes.

Dins l'església es guarda un bloc de pedra, més o menys, quadrada que té tallada una escena del calvari, amb Crist clavat a la creu, vestit amb túnica i lligada amb una llarga corda a la cintura. A cada costat s'hi representa la Mare de Déu i Sant Joan. La representació és típica del segle XI, on les imatges són de diferent mida. El Crist és més gran que les altres dues figures i totes són posades en postura frontal i hieràtica. La talla és en alt relleu i, tot i que és en molt mal estat, es pot distingir les diferents faccions molt rústegues, malgrat ser només indicades amb incisions. El Crist va vestit amb túnica llarga, com les majestats de fusta. Sembla que sigui un tros del timpà de l'església anterior a l'actual.

Tota l'escultura de sant Esteve d'en Bas se situa al segle XII.